

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 142/2021-28

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Rastislava Kaššáka a sudcov Jany Baricovej a Miloša Maďara (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpeného Advokátskou kanceláriou Bauer s. r. o., Dénešova 19, Košice, v mene ktorej koná konateľ a advokát JUDr. Richard Bauer, proti postupu Okresného súdu Košice II v konaní vedenom pod sp. zn. 43 P 11/2018 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Košice II v konaní vedenom pod sp. zn. 43 P 11/2018 **b o l i p o r u š e n é** základné právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a podľa čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd a právo sťažovateľa na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Košice II **p r i k a z u j e**, aby v konaní vedenom pod sp. zn. 43 P 11/2018 konal bez zbytočných prietáhov.
3. Okresný súd Košice II **j e p o v i n n ý** zaplatiť sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie **2 000 eur**, a to do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Košice II **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **691,34 eur** a zaplatiť ich právnej zástupkyňi sťažovateľa do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Ústavnej sťažnosti vo zvyšnej časti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) 25. februára 2021 domáha vyslovenia porušenia základných práv podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a podľa čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Košice II (ďalej aj „okresný súd“ alebo „súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 43 P 11/2018 (ďalej aj „napadnuté konanie“). Sťažovateľ navrhuje, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu konať v napadnutom konaní bez zbytočných prietáhov, aby mu priznal primerané finančné zadost'učinenie v sume 5 200 eur, ako aj náhradu trov právneho zastúpenia.
2. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 142/2020-10 z 30. marca 2021 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavnú sťažnosť sťažovateľa v celom rozsahu na ďalšie konanie.
3. Z ústavnej sťažnosti, jej príloh a pripojeného spisu okresného súdu vyplýva, že sťažovateľ sa návrhom podaným okresnému súdu 16. januára 2018 domáhal zmeny súdneho rozhodnutia o zverení maloletých detí do jeho osobnej starostlivosti.
4. Okresný súd uznesením č. k. 43 P 11/2018-28 z 31. januára 2018 ustanovil maloletým deťom kolízneho opatrovníka a návrh sťažovateľa zaslal 15. februára 2018 matke maloletých detí s výzvou, aby sa k nemu vyjadrila, pričom výzva jej bola doručená cestou Mestskej polície 10. apríla 2018, keďže zásielku z pošty opakovane neprevzala.
5. Dňa 7. januára 2019 okresný súd uskutočnil vo veci prvé pojednávanie, ktoré bolo odročené na 21. marec 2019. Aj toto pojednávanie bolo po jeho uskutočnení odročené, a to na účel nariadenia znaleckého dokazovania.
6. V dôsledku nečinnosti okresného súdu v napadnutom konaní sa sťažovateľ 26. júla 2019 obrátil na predsedu súdu so sťažnosťou na prietahy v konaní, na ktorú nedostal odpoveď.
7. Okresný súd uznesením č. k. 43 P 11/2018-202 z 8. júla 2019 nariadil znalecké dokazovanie, na vykonanie ktorého zložili účastníci konania preddavky 5., resp. 11. septembra 2019. Následne bol spis 20. januára 2020 zaslaný ustanovenej znalkyni na vypracovanie posudku, ktorá ho spolu so spisom predložila súdu 25. marca 2020; o znalečnom rozhodol okresný súd uznesením č. k. 43 P 11/2018-273 z 31. marca 2020. Vyjadrenie sťažovateľa k znaleckému posudku bolo okresnému súdu doručené 10. júna 2020.
8. Okresný súd sa opakovane pokúšal doručiť znalecký posudok matke maloletých detí s výzvou na vyjadrenie, čo sa podarilo 14. decembra 2020, napriek tomu sa k posudku nevyjadrila. Dňa 12. apríla 2021 bol vo veci stanovený termín pojednávania na 7. jún 2021, ktorý bol na žiadosť právnej zástupkyne matky odročený, napadnuté konanie tak nie je dosiaľ právoplatne skončené.

II.

Argumentácia sťažovateľa

9. Proti postupu okresného súdu v napadnutom konaní podal sťažovateľ ústavnú sťažnosť, v ktorej argumentuje:

- a) okresný súd bol nečinný hneď od začiatku napadnutého konania do 7. januára 2019, teda takmer 12 mesiacov, keď vo veci nariadil a uskutočnil prvé pojednávanie, a ďalej od 21. marca 2019 do podania ústavnej sťažnosti, keď okresný súd vôbec nekonal,
- b) s ohľadom na povahu veci (konanie vo veci starostlivosti o maloletých) by mal okresný súd postupovať citlivo a urýchlene smerovať k prejednaniu a meritórnemu rozhodnutiu, aby bola zabezpečená efektívna ochrana jeho práv, ako aj práv maloletého dieťaťa,
- c) neefektívnou a nesústredenou činnosťou, resp. nečinnosťou okresného súdu došlo k zbytočným prietahom a k oddialeniu rozhodnutia vo veci, v dôsledku čoho sa spoločne so svojim synom tri roky nachádza v stave právnej neistoty.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľa

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

10. Okresný súd vo svojom vyjadrení k ústavnej sťažnosti pripustil, že v napadnutom konaní došlo k ojedinelým prietahom a nesústredenému konaniu, ale rozporuje rozsah obdobia, ktoré uvádza sťažovateľ v podanej ústavnej sťažnosti. Rovnako nesúhlasí s tvrdením sťažovateľa, že ide o skutkovo nenáročnú vec, keďže v konaní bolo nevyhnutné nariadiť znalecké dokazovanie.

11. V ďalšom okruhu námietok okresný súd upriamuje pozornosť na to, že suma požadovaného finančného zadosťučinenia je sumárom vyplateného výživného matke na maloletého syna, ktorý sa podľa vyjadrenia sťažovateľa reálne nachádza v jeho starostlivosti a o zverenie ktorého usiluje, pričom požadovanú sumu považuje za neprimeranú.

12. Okresný súd vo vyjadrení poukazuje aj na nepriaznivú pandemickú situáciu v priebehu roka 2020 a prvej polovice roka 2021, ktorá v značnej miere obmedzila nielen realizáciu pojednávaní, ale aj chod súdnych kancelárií a tým aj súdnych oddelení. Zároveň predseda okresného súdu upozornil na celkovú situáciu z hľadiska zaťaženia a personálnej poddimenzovanosti súdu, ktorá má taktiež vplyv na plynulosť súdnych konaní.

III.2. Replika sťažovateľa:

13. Sťažovateľ vo svojej replike uviedol, že zotráva na podanej ústavnej sťažnosti aj vzhľadom na samotnú dĺžku napadnutého konania, keď ani po 40 mesiacoch od podania návrhu nebolo o ňom právoplatne rozhodnuté. Ďalej zdôrazňuje, že okresný súd, ktorý mal povinnosť konať *ex officio*, dlhodobou neefektívnou a nesústredenou činnosťou spôsobuje absurdnú situáciu, keď on ako samoživiteľ, otec maloletého dieťaťa, je povinný prispievať matke 140 eur mesačne na výživné, pritom syn sa nachádza v jeho starostlivosti, keďže okresný súd nie je spôsobilý niekoľko rokov rozhodnúť o zmene úpravy práv a povinností k maloletému dieťaťu. V súvislosti s argumentáciou okresného súdu sťažovateľ podotkol, že personálne zabezpečenie súdu nemôže ísť na ťarchu účastníkov konania, ktorí žiadajú rýchle a efektívne konanie.

14. Ústavný súd v tejto veci upustil od ústneho pojednávania, pretože na základe podaní účastníkov konania a spisu predloženého ústavnému súdu je zrejmé, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci (§ 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde).

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

15. Podstata námietok sťažovateľa v súvislosti s namietaným porušením jeho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov a práva na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote je založená na jeho tvrdení, že okresný súd svojou nečinnosťou v konaní vedenom pod sp. zn. 43 P 11/2018, ktorého predmetom je úprava výkonu práv a povinností k maloletému dieťaťu, spôsobuje zbytočné prietahy.

16. Ústavný súd z predloženého spisu okresného súdu zistil, že pred okresným súdom napadnuté konanie začalo 16. januára 2018, okresný súd uskutočnil vo veci dve pojednávania a následne nariadil znalecké dokazovanie. Okresný súd do rozhodnutia ústavného súdu o podanej ústavnej sťažnosti meritórne nerozhodol, takže napadnuté konanie nie je právoplatne skončené.

17. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 132/03, IV. ÚS 105/07, IV. ÚS 90/2010).

18. Ústavný súd pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a podľa čl. 38 ods. 2 listiny (to platí, aj pokiaľ ide o čl. 6 ods. 1 dohovoru, pozn.) vychádza zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím (m. m. IV. ÚS 221/04). Pre naplnenie práva zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy nestačí, aby štátne orgány (napr. všeobecné súdy) vec len prerokovali, prípadne vykonali rôzne úkony (bez ohľadu na ich počet) a právoplatne nerozhodli (napr. I. ÚS 118/02).

19. Základnou povinnosťou súdu a sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník konania obrátil na súd so svojím návrhom.

20. Táto povinnosť súdu a sudcu podľa právnej úpravy účinnej od 1. júla 2016 je *expressis verbis* zakotvená ako základný princíp konania a vyplýva najmä z čl. 5 ods. 2 a čl. 12 Civilného mimosporového poriadku (ďalej aj „CMP“). Podľa čl. 5 ods. 2 CMP súd postupuje z úradnej povinnosti na základe zákona na účely prejednanja a rozhodnutia veci tak, aby ochrana práv bola rýchla a účinná. Podľa čl. 12 CMP súd postupuje v konaní tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, predchádza zbytočným prietahom, koná hospodárne a bez zbytočného a neprimeraného zaťažovania účastníkov konania a iných osôb. Podľa § 30 CMP súd po začatí

konania postupuje v súčinnosti s ostatnými subjektmi konania tak, aby bola vec v čo najkratšom čase prejednaná a rozhodnutá.

21. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (IV. ÚS 74/02, III. ÚS 247/03, IV. ÚS 272/04) ústavný súd zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou ESLP v rámci prvého kritéria ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02). Podľa uvedených kritérií posudzoval ústavný súd aj sťažnosť sťažovateľa.

22. Pokiaľ ide o kritérium právna a faktická zložitosť veci, napadnuté konanie sa týka starostlivosti súdu o maloletých, t. j. ide o prednostnú vec, kde sa predpokladá osobitná pozornosť venovaná efektívnemu a rýchlemu postupu súdu. Tento typ konania tvorí štandardnú a pomerne početnú súčasť rozhodovacej činnosti súdov, a preto z právneho hľadiska napadnuté konanie nevykazuje črty mimoriadnej zložitosti. Pokiaľ ide o faktickú zložitosť konania, ústavný súd prihliadol pri posudzovaní veci na tú skutočnosť, že v napadnutom konaní je pre rozhodnutie o merite veci nevyhnutné vykonať znalecké dokazovanie, čo môže čiastočne prispieť k predĺženiu celkovej dĺžky konania okresného súdu.

23. Ústavný súd pri posudzovaní prvého kritéria osobitne zohľadnil predmet konania a jeho význam pre sťažovateľa, ktorým je úprava výkonu práv a povinností k maloletým deťom. Ústavný súd v tejto súvislosti konštatuje, že napadnuté konanie okresného súdu má vzhľadom na svoju povahu pre sťažovateľa mimoriadny význam, keďže jeho výsledok má podstatný vplyv na možnosť riadneho výkonu jeho rodičovských práv a povinností.

24. V konaní o ústavnej sťažnosti namietajúcej porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov ústavný súd okrem zložitosti veci skúma aj to, akým spôsobom sa na priet'ahoch konania podieľa osoba, ktorá podala ústavnú sťažnosť. Ústavný súd konštatuje, že nezistil také správanie sťažovateľa ako účastníka napadnutého konania, ktoré by prispelo k zbytočným priet'ahom.

25. Ústavný súd napokon hodnotil samotný postup okresného súdu v napadnutom konaní. Vychádzal pritom zo svojej konštantnej judikatúry, v zmysle ktorej zbytočné priet'ahy v konaní môžu byť zapríčinené nielen samotnou nečinnosťou všeobecného súdu, ale aj jeho neefektívnou činnosťou, teda takým konaním, ktoré nevedie efektívne k odstráneniu právnej neistoty účastníkov konania (II. ÚS 32/03, IV. ÚS 267/04, IV. ÚS 182/08).

26. Ústavný súd hodnotí, že už od počiatku napadnutého konania (16. januára 2018, pozn.) možno v jeho priebehu identifikovať niekoľko kratších období nečinnosti, konkrétne od 16. mája 2018, keď súd zaslal vyjadrenie matky sťažovateľovi, do 16. novembra 2018, keď určil vo veci termín pojednávania, teda 6 mesiacov, ďalej od 21. marca 2019, keď súd uskutočnil vo veci pojednávanie, ktoré odročil na účel nariadenia znaleckého dokazovania, do 8. júla 2019, keď bolo nariadené znalecké dokazovanie, teda vyše 3 mesiace, a napokon od 11. septembra 2019, keď bol zložený preddavok na znalecké dokazovanie, do 20. januára 2020, keď bol spis zaslaný znalkyni na vypracovanie posudku, teda 4 mesiace. Ústavný súd ďalej identifikoval obdobie výraznejšej

nečinnosti v trvaní jedného roka (od 10. júna 2020, keď súdu bolo doručené vyjadrenie sťažovateľa k znaleckému posudku, dosiaľ).

27. Vychádzajúc z už opísaného priebehu napadnutého konania, ústavný súd konštatuje, že pod mimoriadnou starostlivosťou, ktorú má súd venovať konaniu vo veci úpravy práv a povinností k maloletému dieťaťu, nemožno rozumieť vyše tri roky trvajúce konanie. V súvislosti s uvedeným je však potrebné podotknúť, že k predĺženiu napadnutého konania sčasti prispelo aj nepreberanie zásielok matkou maloletých detí a jej pasivita v konaní (nepodanie vyjadrenia k znaleckému posudku, resp. neúčast' na pojednávaní), čo nemožno pričítať na ťarchu okresného súdu. Napriek tomu je zrejmé, že postup okresného súdu v napadnutom konaní možno považovať za zdĺhavý a neefektívny a nesmerujúci sústredene k urýchlenému odstráneniu stavu právnej neistoty sťažovateľa.

28. Obranu okresného súdu spočívajúcu v poukaze na neprimeranú zaťaženosť a nedostatočné personálne obsadenie súdu nemožno akceptovať vzhľadom na konštantnú judikatúru ústavného súdu (napr. I. ÚS 127/04, II. ÚS 311/06, I. ÚS 268/2015, IV. ÚS 580/2018, II. ÚS 111/2019), podľa ktorej nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť konanie, ako aj skutočnosť, že Slovenská republika nevie alebo nemôže v čase konania zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalších pracovníkov na súde, ktorý oprávnený subjekt požiadal o odstránenie svojej právnej neistoty, nemôžu byť dôvodom na zmarenie uplatnenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov a v konečnom dôsledku nezbavujú štát zodpovednosti za pomalé konanie spôsobujúce zbytočné prietahy v súdnom konaní.

29. Vzhľadom na uvedené ústavný súd dospel k záveru, že postupom okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 43 P 11/2018 došlo k zbytočným prietahom, a tým aj k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a podľa čl. 38 ods. 2 listiny, ako aj jeho práva na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto rozhodnutia).

30. Sťažovateľ v petite ústavnej sťažnosti navrhuje, aby ústavný súd súčasne prikázal okresnému súdu konať v predmetnej veci bez zbytočných prietáhov. Keďže v čase rozhodovania ústavného súdu nebolo napadnuté konanie právoplatne skončené, ústavný súd ústavnej sťažnosti sťažovateľa v tejto časti vyhovel v súlade s čl. 127 ods. 2 ústavy v spojení s § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde (bod 2 výroku tohto rozhodnutia).

31. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti žiada priznať primerané finančné zadosťučinenie v sume 5 200 eur, ktoré odôvodňuje ujmou, ktorá mu postupom okresného súdu vznikla, keď z dôvodu prietáhov v napadnutom konaní musí bezdôvodne prispievať matke maloletého na výživné. Zdôrazňuje, že sa dlhodobo nachádza v stave právnej neistoty a prežíva frustráciu a beznádej.

32. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (m. m. napr. IV. ÚS 210/04).

33. Pri určení primeraného finančného zadosťučinenia ústavný súd vychádzal zo zásad spravodlivosti aplikovaných Európskym súdom pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

34. Zohľadňujúc konkrétne okolnosti posudzovanej veci, najmä povahu predmetu napadnutého konania okresného súdu a jeho význam pre sťažovateľa, ako aj faktickú zložitosť veci, ústavný súd považoval za spravodlivé priznanie sumy 2 000 eur ako primerané finančné zadost'učinenie (bod 3 výroku tohto rozhodnutia). V prevyšujúcej časti požadovaného finančného zadost'učinenia ústavný súd sťažnosti nevyhovel (bod 5 výroku tohto rozhodnutia).

V.

Trovy konania

35. Ústavný súd priznal sťažovateľovi nárok na náhradu trov konania podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde v celkovej sume 691,34 eur (bod 4 výroku tohto rozhodnutia).

36. Ústavný súd vychádzal pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľa z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon právnej služby (§ 11 ods. 3 vyhlášky) uskutočnený v roku 2021 predstavuje sumu 181,17 eur. Takto stanovená odmena spolu s režijným paušálom v sume 10,87 eur (§ 16 ods. 3 vyhlášky) predstavuje sumu 192,04 eur za jeden úkon uskutočnený v roku 2021. Sťažovateľovi vznikol nárok na náhradu trov konania za tri úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti ústavnému súdu, podanie stanoviska) uskutočnené v roku 2021, čo spolu s daňou z pridanej hodnoty predstavuje sumu 691,34 eur.

37. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľa (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 29. júna 2021

Rastislav Kaššák
predseda senátu